

TELČ

Posamenter Otto * 10. 4. 1927

transportem Az pod číslem 359 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu,
zahynul 11. 9. 1942 v Majdanku

Posamenterová Ruth * 21. 2. 1932

transportem Az pod číslem 360 deportována 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Schrecker Jiří * 19. 6. 1939

transportem Ds pod číslem 1454 deportován 18. 12. 1943 z Terezína do Osvětimi

Steinová Eva * 4. 9. 1931 v Brně

transportem Et pod číslem 286 deportována 23. 10. 1944 z Terezína do Osvětimi

Taubová Charlotta * 18. 5. 1926, Telč II/56

transportem Es pod číslem 690 deportována 19. 10. 1944 z Terezína do Osvětimi

Taubová Ema * 30. 4. 1930, Telč II/56

transportem Es pod číslem 689 deportována 9. 10. 1944 z Terezína do Osvětimi

Taub Arnold * 23. 11. 1928, Telč II/56

transportem Er pod číslem 1209 deportován 16. 10. 1944 z Terezína do Osvětimi

Turnovská Ilsa * 9. 11. 1924, Telč I/105

transportem Az pod číslem 442 deportována 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Turnovská Margita * 2. 3. 1929, Telč I/105

transportem Az pod číslem 443 deportována 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

TELČ

„O projektu Zmizelí sousedé jsme se dozvěděli od členů občanského sdružení Phoenix Telč, kteří v roce 2002 iniciovali a realizovali zřízení přírodního památníku a naučné stezky malíře F. M. Náglá a jeho rodiny u Kostelní Myslové a instalovali v Telči pamětní desku.“

Se skupinou žáků a studentů telčských škol jsme se společně dali do práce na projektu. Učili jsme se všichni společně – radost z objevení dalšího svědka z poslední válečné generace, příběhu se šťastnějším koncem i z kladné odesky našich výstav byla veliká.

V našich příbězích se objevila celá škála různých událostí a osudů – ilegální útěk z Protektorátu Čechy a Morava, zapojení do zahraničního odboje (Karel a Jiří Neumannovi), problematika „smíšeného manželství“ (Mikuláškovi), odjezd rodiny do ciziny v roce 1941 a návrat po válce (Hahnovi), perzekuce, deportace, koncentrační tábory, pochod smrti (pan Spitzer), vyhlazovací tábory (Taubovi, Náglovi).“

Autoři projektu

Židovská obec v Telči zanikla za nacistické okupace. Dne 15. května 1942 byli všichni dosud žijící telčtí Židé deportováni do getta Terezín. Sto pět z nich se stalo obětí holocaustu. Jejich památku připomínají keramické desky, umístěné v říjnu 1994 do ambitu farního kostela sv. Jakuba.

Za všechny osudy telčských Židů uvádíme osudy rodin dvou bratrů, jeden šťastný, druhý neštastný...

Autoři projektu:

Jindříška Adamcová
Pavel Adamec
Ondra Koubek
Klára Křížková
Katka Opatrná

Pedagogické vedení:

Mgr. Božena Kadeřávková

POCTA DĚTSKÝM OBĚTEM HOLOCAUSTU

Na projektu „POCTA DĚTSKÝM OBĚTEM HOLOCAUSTU V TELČI“ pracovali:
studenty GYMNÁZIA OTOKARA BŘEZINY v Telči, děti a mladěžnice ROZVOJOVÉHO HORNÍKA
Ondřej Pelech, Kristina Rejdová, Klára Křížková, Klára Opatrná, Ondřej Bezdík (8. roč.)
Jindřich Adamcov (7. roč.)
vedoucí projektu: Božena Kadeřávková
Jindřich Adamcov (kvetina)

Pocta dětským obětem holocaustu II. fáze projektu **Zmizelí sousedé**

Oficiálně vyhlášena 14. června 2005
Vzdělávacím a kulturním centrem **Židovského muzea v Praze**
pod záštitou Senátu Parlamentu České republiky
a Magistrátu hlavního města Prahy
ve spolupráci s partnerem projektu
o.s. Zapomenutí

Gymnázium Otakara Březiny,
Hradecká 235, 555 56 Telč

O autorech

Pavel Adamec, 13 let

Zajímá mě historie druhé světové války a k tomuto období neodmyslitelně patří osudy Židů. Chtěl jsem se dozvědět více a na otázku: „Jak to bylo u nás v Telči?“, jsem našel několik odpovědí při setkání s pamětníky.

Katka Opatrná, 15 let

Poprvé jsem slyšela o holocaustu na besedě s panem Spitzerem, který byl deportován do Terezína právě v mém věku. Nedovedu si představit, jak bych obstála já...

Ondra Koubík, 15 let

S vlastivědným kroužkem jsem navštívil starý lesní židovský hřbitov. Kdo byli ti lidé, kteří i po smrti museli zůstat stranou?

Klára Křížková, 16 let

Z několika tragických osudu, které jsem poznala, byl aspoň jeden se šťastným koncem. Naše hledání pomohlo tomu, že se dva známí z dětství téměř po sedmdesáti letech opět setkali: pan Henry Hahn s panem Spitzerem.

Jindřiška Adamcová, 16 let

Doposud byli pro mne Židé se svou kulturou hodni anonymní, i když jsem věděla dost z literatury. Ted znám konkrétní osudy. Mnozí byli studenti, stejně staří jako já, s podobnými radostmi, ale tak odlišným koncem života...

Božena Kadeřávková, 59 let

Na počátku projektu „Zmizelí sousedé z Telče“ bylo jen jedno pootevřené okno vzpomínek – rodina Taubových se třemi dětmi. Za rok a půl se poznatky o „našich rodinách a našich dětech“ rozrostly tak, že naše bádání nebude dlouho u konce.

Otázky:

- Proč se rodina Oskara Hahna rozhodla emigrovat?
- Co jim umožnilo emigraci?
- Co všechno museli udělat, aby se dostali do USA?
- Proč se podle vás rodina Ludvíka Hahna rozhodla zůstat?

Rodina Ludvíka Hahna

Ludvík Hahn se oženil s Marií (Mitzi/Mici) Mannabergovou, rodačkou ze Zakopaného v Polsku. Bydleli v dnešní Svatoanenské ulici č. 125 nahoře v domě, dole byla kancelář firmy.

Ve dvacátých letech Hahnovi adoptovali holčičku Vandy pocházející z polské židovské rodiny. Brzy po adopci Vandy se narodil syn Kamil (Kamillo). Obě děti vyrůstaly spolu. Vanda byla moc hezká dívka, spolu s Kamilem jezdili na koni Alanovi, hráli tenis na kurtech v Lannerově parku, v Telči měli spoustu přátel. Kamil studoval na telčském gymnáziu, později na anglické střední škole v Praze. Rád jezdil po Telči na motorovém kole s přáteli. Vanda se ve třicátých letech provdala za JUDr. Ernsta Kohna a bydleli na velkostatku v Jemnici. Měli jednoho syna Alexandra.

Rodina praktikovala židovské náboženství, pan Ludvík byl členem Chevry kadiši (pohřebního bratrstva) a jako člen tohoto spolku dal na vstupní bránu židovského hřbitova zasadit dvě černé desky s nápisy „Nemáme všichni stejněho Boha?“ a „Neuctíváme všichni stejněho Boha?“

Přišel 15. března 1939 a už od června 1939 začalo židovské obyvatelstvo podléhat rasovým zákonům a řadě diskriminujících nařízení, které se postupně stupňovaly a zasahovaly do všech sfér života. Do firmy byl dosazen německý správce, později pan Ludvík už nesměl docházet do kanceláře. Kamil nemohl dostudovat a nastoupil jako cukrářský učedník. V roce 1940 byla zavřena synagoga, a tak Hahnovi slavili v krásné místní synagoze poslední svátky Roš hašana a Jom kipur.

První je do Terezína povolána Vanda s rodinou Kohnových. Všichni zahynuli ve vyhlazovacím tábore v Polsku. Ludvík, paní Mici a Kamil odjíždějí s ostatními telčskými židovskými rodinami do Terezína a odtud 1. září 1942 transportem Be do Raasiky na východě Evropy. Z rodiny nikdo holocaust nepřežil.

Synagoga v Telči před válkou

Rodina pana Henryho/Hanuše Hahna

Rodiče Henryho Hahna, Oskar Hahn a Helena /Heli/, rozená Gottliebová, bydleli po svatbě v roce 1923 v Telči, v dnešní Svatonanské ulici. Oskar Hahn spolu s bratrem Ludvíkem byli spolumajiteli firmy H. Hahn a synové a ve skladech i kanceláři často pomáhala i paní Heli. V roce 1928 se manželům narodil syn Hanuš, o rok později dcera Suzi, která zemfela ještě v kojeneckém věku. K domácnosti Hahnových patřila kuchařka, anglická guvernantka, správce, kočí, zahradník a služebná. Hahnovi měli v Telči spoustu přátel jak mezi židovskými rodinami, tak mezi ostatními Telčany. Rodina ráda cestovala ať už v zimě na lyže do Tater či poznat Evropu. Nebyli ortodoxní, ale malý Henry docházel na hodiny židovského náboženství. Henry byl žákem obecné školy v Telči, soukromě byl vzděláván v jazyčích – angličtině a němčině a v hudbě – učil se hrát na housle.

Ještě v listopadu 1938 se Hahnovi vrátili z dovolené ve Francii.

Francouzskými aerolinkami už nesměli jako Židé letět přes Německo, ale přes obsazenou Vídň se přece jen dostali vlakem do Telče. Židovští přátelé v Telči si až do 15. března vzájemně předstírali, že je vše v pořádku. Na 15. března 1939 pan Hahn vzpomíná: „... sekýra spadla 15. března 1939, ten den ve čtyři hodiny ráno přišel telefonní hovor z Prahy, který informoval Oskara, že začala německá okupace a německá armáda má dorazit do Telče kolem půl osmé ráno. Telefonický hovor přišel k nám, protože jedině naše rodina a hrabě Lichtenstein na zámku jsme měli noční telefonní spojení. Okamžitě jsem běžel vzbudit starostu a šéfa policie, aby nevznikla panika, až Němci vstoupí do města.“

Těsně před začátkem vyučování kolem osmé hodiny ranní se německé tanky, obrněná vozidla a dělostřelectvo začaly shromažďovat na náměstí, kde se zastavily. Učitel poslal děti domů. Čeští vojáci drželi stráž u zámeckých kanceláří a němečtí vojáci dostali volno k nákupu zboží, které v Německu nebylo k dostání. Henry, jelikož uměl německy, směroval vojáky do různých obchodů mimo náměstí a asistoval v Lauerově obchodě při prodeji textilu, kávy a jiného zboží.

Po několika dnech začala škola opět vyučovat a Němci odešli. Město se vrátilo k normálnímu životu. Několik českých nacistů se objevilo v tesárně, oblékli se do černého s hákovými kříži na páskách na rukávech a nosili černé boty. Pomalu, ale jistě se život začal měnit. V té době začal Henry chodit na městanskou školu spolu se dvěma jinými židovskými chlapci. Jeden z nich mohl nastoupit do gymnázia a druzí dva museli zůstat na městance. Pro gymnázium byl vybrán Henry. Do Oskarova a Ludvíkova obchodu byl dosazen německý inspektor. Hela se začala intenzivně učit anglicky, ale Oskar věřil, že „to“ pomine a odmítl uvažovat o emigraci.

Počátkem září 1939 se Hahnovi dozvěděli o napadení Polska a krátce potom došlo k zatčení vzdálených příbuzných z Jemnice a jejich věznění na gestapu. Na naléhání příbuzných z USA se tedy otec Oskar Hahn rozhodl k co nejrychlejšímu útěku před nacisty. Sehnal pro celou rodinu na chilském konzulátu pasy označené červeným „A“ a tranzitní víza do Itálie. Rodina musela odevzdat všechnen majetek nacistům a slíbit, že se již nikdy nevrátí.

Rodina odjela 14. ledna 1940 do italského Janova. Odtud měli lodí Orazio odjet do chilského Valparaisa. V Itálii úředníci zjistili, že víza jsou neplatná, a Orazio odjelo bez Hahnových. Právě Orazio vyhořelo po náhodném náletu a pasažéři zahynuli. Panu Oskaru Hahnovi se podařilo sehnat tranzitní víza do Španělska a od srpna 1940 žila rodina v Barceloně. V prosinci 1940 konečně dostává rodina dočasná víza na Kubu. Cesta přes Atlantik trvala asi deset dnů a po Novém roce 1941 přistávaly v Havani. Pak se rodina nalodila na americkou lodě s cílovým přístavem v New Yorku. Všechny zde přivítala rodina strýce Ernesta Gottlieba s tetou Margot. S babičkou a dědečkem Gottliebovými, kterým se podařilo utéct před nacisty do Anglie a odtud do USA, se rodina setká na jaře 1941. V USA začíná další životní etapa rodiny Hahnových z Telče...

„Telčské Tóry“

„Druhý život českých svitků Tóry“ byl název výstavy v Galerii Roberta Guttmanna v Praze (26. října 2006 až 28. ledna 2007), ale vypůjčili jsme si jej z tohoto důvodu: týká se konkrétních pergamenových rukopisů, mezi které patří i pět svitků Tóry z Telče. Jejich osud nám přiblížila nejen výše uvedená výstava, ale také pánové Henry Hahn z USA a Zdeněk Pošusta z Prahy – oba telčští rodáci. Podařilo se jim vypátrat cestu telčských Tór až k dnešním „adresám“.

Židovské obce na území Protektorátu Čechy a Morava musely v roce 1942 odevzdat všechny svitky Tór, které vlastnily, do Židovského ústředního muzea v Praze. Skončilo zde na 1800 svitků ze všech synagog.

Po válce, v roce 1950, byly svitky uloženy v synagoze v Praze-Michli. Měly se stát součástí sbírky Knihovny antického rázu, ale vše dopadlo jinak. Svitky byly tehdejším režimem v roce 1963 prodány anonymním filantropovi. V roce 1964 byly poslány do Londýna a podle prodejní smlouvy se neměly stát předmětem dalšího obchodu.

Tóry našly útočiště v sídle židovské kongregace ve Westminsteru. Založený Memorial Scrolls Trust nabídl možnost zájmyček zájemcům – nepoškozené svitky mohou sloužit liturgickým účelům v synagogách a poškozené svitky jsou rozmištěny v muzeích nebo památnících šoa po celém světě.

Svitky Tór z Telče jsou v kongregacích a synagogách v městech Oakdale-NY, Miami Beach-FL, East Brunswick-NJ, Oceanside-NY v USA a Kiryat Gat v Izraeli.

Naše město osloвило uvedené kongregace dopisem, ve kterém jsme představili Telč s její historií, kulturou i vzpomínkami na židovskou minoritu, židovské památky v duchovních i historických souvislostech.

Prostřednictvím pana Henryho Hahna se první ozvala kongregace z Oceanside, NY a její zástupce pan Arnold Innerfield. Dostali jsme fotografie jejich synagogy i telčské Tóry, navázali jsme osobní kontakt. Manželé Innerfieldovi při své cestě do Evropy navštívili 31. října 2006 naše město.

S upřímným zájmem si prohlédli židovské památky – bývalou synagogu, židovský hřbitov, pamětní desky obětem druhé světové války i pamětní desku malíře Františka Mořice Náglá. Zajímal je osud židovských rodin v Telči i historie zdejší předválečné židovské obce.

TELČ

Manželé Innerfieldovi se s námi podělili o své vzpomínky i osobní zážitky, které mají na telčskou Tóru. Dojemně vyprávěli jak pan Arnold pověřen kongregací jel pro Tóru na letiště, u britské letecké společnosti ji vyzvedl a dovezl domů. Při rozbalení Tóry celá rodina plakala – znali její předchozí osud. Za několik dní vezli Tóru do židovské čtvrti na východní straně New Yorku. Zde byl ušř nový pláštík s vyšitým nápisem „Za vás pláčeme“ hebrejsky a anglicky. U souvěrců bylo vybíráno po 18 dolarech na obnovu Tóry. Byla to symbolická částka, neboť číslice 18 je v hebrejštině složena ze dvou písmen – CH a J, což znamená chajim – život. Všichni v kongregaci tak dali Tóře druhý život.

V roce 2006 slavil pan Innerfield své 83. narozeniny. V den narozenin slavil i svoji druhou bar mitvá, neboť v sedmdesáti letech začná mužům druhý život a v dalších třinácti letech jsou opět připraveni stát se „synem příkazu“ (bar mitvá). V den obřadu si k předčítání vybral telčskou Tóru. Jak se nám svěřil, byl velmi dojat a čtení bylo stejně emotivní jako při jeho první bar mitvá ve třinácti letech.

Naše pátrání po osudech židovských spoluobčanů-sousedů v projektu Zmizelí sousedé našlo další rozměr. Našli jsme i nové přátele, kteří svými zkušenostmi a vzpomínkami přispěli k prohloubení historické paměti.

TELČ – KOSTELNÍ MYSLOVÁ

Pracovní itinerář naší skupiny

Rok 2004:

březen:

- skupina má sedm členů ze ZŠ Masarykova, ZŠ Hradecká a Gymnázia Otokara Březiny Telč. Seznamujeme se s projektem, probíhá beseda s panem A. Spitzerem z Jihlavy, získáváme od paní Navrátilové informace o rodině Taubových z Telče, navazujeme kontakt s panem Henry Hahnem z USA

září:

- při Domu dětí a mládeže v Telči je založen Vlastivědný kroužek – skupina má pět členů; během školního roku se seznamujeme s hmotnými památkami židovské kultury ve městě a okolí, konají se besedy s pamětníky paní Plačkovou a paní Mikuláčkovou, která žije v Praze (obě pocházejí z telčské rodiny Neumannových)

Rok 2005:

- vznikají Příběhy rodin Neumannových, Taubových, Hahnových, Náglových, Příběh A. Spitzera, připravujeme výstavu Šedesáté výročí osvobození Československa a Zmizelí sousedé z Telče – celkem sedm panelů, studenti Gymnázia Otokara Březiny graficky ztvářují dva panely pro výstavu Pocta dětským obětem holocaustu, pracujeme na doprovodných brožurkách

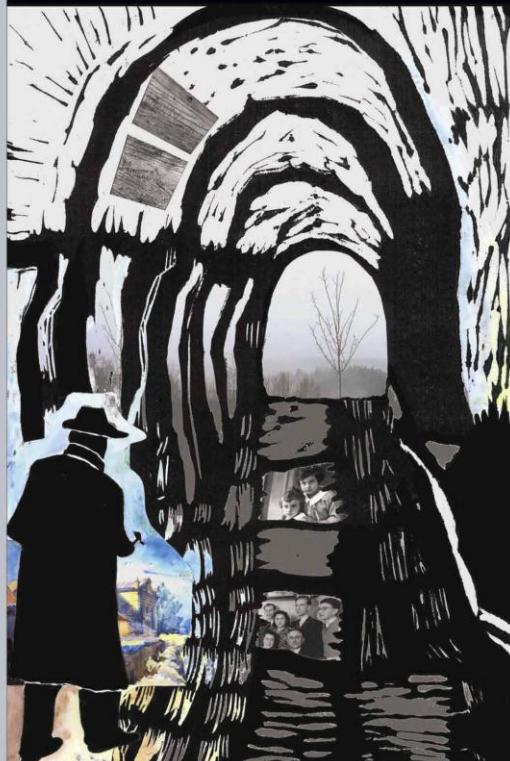
Rok 2006:

- naše práce v projektu dostává další rozměr díky novým poznatkům o osudech telčských Tór – kontaktujeme kongregace a synagogy v USA a Izraeli, návštěva manželů Innerfieldových z kongregace v Oakdale v USA, která má trvale zapůjčenou Tóru z Telče

Rok 2006–2008:

- s novou skupinou studentů vzniká dvanáct panelů a skládačka věnované židovským rodinám v Telči a okolí; navazujeme spolupráci se studenty v severoamerickém Oakdale a vzájemně si představujeme své studentské práce

Přírodní památník rodiny akademického malíře Františka Mořice Nágla v Kostelní Myslové

Debra
Věra Náglová *21. 7. 1921
studentka Státního reálného gymnasia
v Telči.
V roce 1940, 3 měsíce před maturitou
byla nucena opustit ústav.

Syn
Miloslav Nágel *16. 11. 1922
student sedmý Státního reálného
gymnasia v Telči.
Byl nucen opustit ústav
v roce 1939.

Na projektu pracovali:
Klára Křížková, Ondřej Pelech, Karolína Křepelová,
studenti kvarty Gymnázia Otokara Březiny v Telči.

Vedení projektu:
Božena Kadetávková

TELČ – KOSTELNÍ MYSLOVÁ

Kostelní Myslová (výřez),
nedatováno

František Mořic Nágli

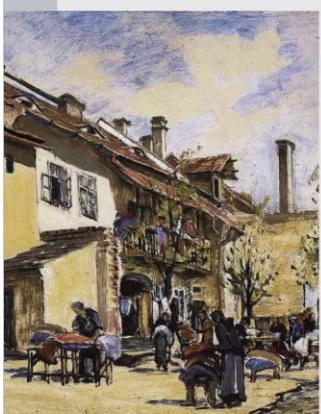
Před vznikem Protektorátu Čechy a Morava žil malíř František Mořic Nágli se svou ženou, houslistkou Vlastou Nemelovou, v Kostelní Myslové kousek od Telče. Každý rok pořádal v Telči výstavy. S jejich instalací mu pomáhaly děti Věra a Miloslav. Po obsazení území protektorátu německá vojska jejich statek zabraňala a rodina byla nucena přestěhovat se do Telče.

I přes zákaz činnosti židovských umělců F. M. Nágli dále maloval i na veřejnosti. V roce 1940, když maloval na náměstí v Telči, byl zatčen gestapem a půl roku vězněn.

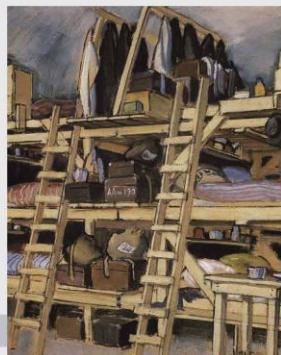
V květnu 1942 byl spolu se svou rodinou a dalšími telčskými Židy deportován do ghetta Terezín. V Terezíně pracoval ve skupině malířů, které zaměstnávala nacistická správa tábora, aby malovali propagandistické obrázky. Mezitím tajně maloval obrázky, ve kterých zachycoval skutečný život v ghettru.

Tyto práce (které se našly během stavebních prací po osvobození) stačil ukryt ještě předtím, než byl jedním z posledních transportů 28. října 1944 deportován do Osvětimi. Zde společně s ženou a dcerou zahynul v plynové komoře. Jeho syn Miloslav zahynul v Osvětimi již o rok dříve.

Na místě, kde v roce 1940 maloval, byla v roce 2003 instalována pamětní deska.

Terezín (výřez), 1943

Terezín (výřez),
1943

Otázky:

- Je podle vás možné považovat jednání Františka Mořice Náglá po vydání zákazu činnosti židovských umělců za statečnost? Pokud ano, proč?
- Jaké mělo jeho konání důsledky?
- Proč podle vašeho názoru maloval František Mořic Nágli v Terezíně obrázky ghetta zachycující skutečný život v něm?
- Proč tyto obrázky před transportem na východ zazdil?

Seznam dětských obětí holocaustu z Telče a okolí

V roce 1942 bylo internováno ve sběrném táboře v Třebíči 78 telčských Židů. Odtud vedla cesta transporty Av 18. května 1942 a Aw 22. května 1942 do Terezína a dál na východ. Další osoby byly zatčeny a vězněny v koncentračních táborech. Celkový počet obětí holocaustu z Telče je 105 osob. Mezi nimi byly i děti:

Furchtová Vlasta * 6. 6. 1935 v Telči, Telč II/116
transportem Az pod číslem 394 deportována 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Heilig Hanuš * 12. 3. 1928, Telč IV/296
transportem Az pod číslem 426 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Heilig Richard * 21. 9. 1931, Telč IV/296
transportem Az pod číslem 427 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Holzbauer Bedřich * 15. 9. 1926, Telč I/20
transportem Eb pod číslem 2168 deportován z Terezína do Osvětimi

König Otto * 13. 8. 1926, Telč I/70
transportem Az pod číslem 485 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu,
zahynul 25. 9. 1942 v Majdanku

Lauerová Olga * 12. 11. 1924, Telč II/113
transportem Az pod číslem 388 deportována 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Lauer Ludvík * 13. 1. 1934, Telč II/113
transportem Az pod číslem 389 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Lauer Otto * 7. 3. 1927, Telč II/75
školní docházku nuceně ukončil 1940
transportem Az pod číslem 411 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Lauer Karel * 13. 2. 1928, Telč II/75
transportem Az pod číslem 412 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu

Mandl Erich * 31. 8. 1924, Telč IV/37
transportem Az pod číslem 614 deportován 25. 5. 1942 z Terezína do Lublinu